

Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşunda Hanedan Üyelerinin Rolü

Haldun EROĞLU*

ÖZET

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşunda, diğer bütün etkenlerin yanında hanedan üyelerinin oynadıkları rol çok önemli bir yer tutar. Asker olarak, savaş meydanlarında gösterdikleri başarılarının yanısıra idareci olarak yürüttükleri görevler dikkat çekicidir. Henüz yöneticilik yapacak yetişmiş elemanın bulunmaması, hanedana mensup üyelerin askerî ve idari sorumluluklar üstlenmelerini gerektirmiştir. Ayrıca sosyal ve ekonomik bakımdan üzerlerine düşen sorumlulukları da yerine getirdikleri anlaşılmaktadır. Bu bakımdan hanedan üyelerinin üstlendikleri bu yükümlülükler, Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşunda önemli bir yer edinmelerine yol açmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Osmanlı, Hanedan, Osman, Orhan, Şebzade*

The Role of the Members of Family in the Foundation of The Ottoman Empire

ABSTRACT

With the formation of the Ottoman Empire, in addition to other factors, the position and roles undertaken by the members of the dynasty obtained great importance. Both their impressive battlefield victories and the duties undertaken by them as administrators are outstanding and it was because there was as yet no trained administrative class that the members of the dynasty undertook these iniditary and administrative responsibilities. In addition, they also carried the burden of social and economic responsibilities. In consequence it is evident from these responsibilities-iniditary, administrative, social and economic- that the members of the Ottoman dynasty played a must considerate part in the foundation of the Ottoman state.

Key Words: *Otoman, Dynasty, Ottman, Orchan, Shabzade*

* Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü alduneroğlu@akdeniz.edu.tr

Giriş

Osmanlıların kuruluş döneminde konuşlandıkları coğrafyanın siyasi, askerî, ekonomik şartlarının sunduğu fırsatlardan yararlanmayı bildiklerini kabul ederek tesadüflerinden ziyade belirli bir strateji ve yönetim anlayışının sonucu aşiretten devlete ve devletten imparatorluğa geçiş süreçlerini tamamlamış olduklarını ileri sürmek ne abartılı ne de tarih dışıdır. Şartların müsaitliği, devletlerin ya da imparatorlukların kurulmasında önemli etkenler arasında gösterilebilir olmasına rağmen tek başına bir anlam ifade etmediğini kabul etmek gerekir. Ele geçen fırsatları doğru kullanmak başarının önemli şartlarından biri olduğu gerçeğinden hareketle; Osmanlıların, Kuzeybatı Anadolu coğrafyasında Doğu Roma İmparatorluğu ve komşu beyliklerin vasatı durumlarından istifade etme becerisini gösterebilmiş olmaları, İmparatorluğa giden yolda kendilerine önemli bir fırsat sundu. Şartların müsaitliği bir yana, esasen aynı sahada daha erken zamanda ve hatta daha fazla imkânlarla hareket eden diğer Anadolu Beylikleri'ne nazaran Osmanlıların başarılı olmalarındaki temel gerekçenin ne olduğu üzerinde yapılan farklı yorumları akılda tutarak; kuruldukları coğrafyada beylikleri de içine alacak şekilde genişlemesinin nedenleri arasında takip ettikleri stratejilerin ve yönetim anlayışlarının çok önemli bir yer tuttuğunu belirtmek gerekir. Osmanlı aşiretinin, devletleşme sürecinde devlet kavramının gereği olan kurumsal yapılanmayı gerçekleştirmede attığı adımlar devletin hem sağlam temeller üzerine oturmasına hem de sonraki dönemde İmparatorluğa geçiş sürecini başarıyla tamamlamasına katkı sağlamıştı.

Osmanlıların ilk zamanlarındaki durumları göz önünde bulundurulunca *aşiret* tanımını kullanmak beklisi de en doğrusudur. Aşiret; reisinin önderliğinde asabiyet gösteren, hısımlık ilişkisi ile birbirine güçlü bir şekilde bağlılığı ifade eder. Daha da ötesi devlet denilen unsuru oluşturan organları tam olarak gerçekleştirememiş bir düzeni ifade eden aşiret kavramında her ne kadar asayiş için gerekli olan bir takım genel kurallar bulunsa da bunlar miras yolu ile aşiretin devamlılığı için gelecek nesillere aktarılan geleneklerden başka bir şey değildir. Aşiret düzeninin en belirgin özelliklerinden bir tabiliktir. Aşiretlerin bağımsız olarak hareket ederek faaliyet göstermeleri, her hangi bir devletin veya beyliğin hakimiyet sahasına girmeleri bakımından söz konusu olamaz ve dolayısıyla bu sahaya sahip devletler veya beyliklerin iznine bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmek zorundadırlar.¹ Genelde Ortaçağ devletlerinde iktidar bloğunu oluşturan temel özelliğin hısımlık ve kişisel bağlar esasına dayalı bir düzen olduğu kabul edilirse bu yapının merkezinde bulunan devlet aygıtını yine kişilerarası bir birliktelik olarak kabul etmek ve aşiret reisinin en yakın yardımcılarıyla danışmanlarını kendi hısımlarının oluşturduğunu, on dördüncü yüzyıldan sonra ise bu yakın ilişkilerin devlet yönetimindeki etkinliklerini temsili organlar ve bürokratik kurumlar lehine eski önemlerini yitirdiklerini belirtmek gerekmektedir.² Nitekim Osmanlı örneğinde, başlangıçta Osman ile birlikte hareket eden alp /nökerlerin çocuk ve torunları daha sonra devlet idaresinde önemli makamlara geleceklerdir.³ 1362 (I. Murat) sonrasında başlayan kurumların oluşum

¹ Haldun Eroğlu, *Osmanlılar Yönetim ve Strateji*, Gökkuş yay. Ankara 2006, s. 19

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Cem Eroğlu, *Devlet Nedir?*, Ankara 1990, s. 91

³ H. İnalçık, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları (1302-1481)*, İSAM yay. İstanbul 2010, s. 22

süreci, daha önce hısmılık ilişkisi ile devam eden aşiret düzenini, yönetimin kurumlar eliyle yürütülmesini sağlayan devletleşmenin gerçekleştiği yeni döneme bırakacaktır.

Bu manada Osmanlılarda devletleşme sürecini belirginleştiren iki ana unsur bulunduğu görülür. İlki; devletin sınırlarını Anadolu'da diğer Müslüman-Türk beyliklerini ortadan kaldırarak genişletmesi ve aynı zamanda Rumeli'deki yeni fetihlerin devamı ile coğrafi mekan olarak büyümesi iken, ikincisi devlet olgusunu tanımlayan idarî, sosyal, kültürel, askerî ve ekonomik kurum ve kadroların oluşturularak devletleşmenin/kurumsallaşmanın başlamasıdır.⁴

Osmanlıların genişlemesinin sebepleri ile ilgili fikir ileri süren hemen bütün tarihçiler, bu konuya dair yaptıkları sıralamalarda önceliği Balkan topraklarına geçiş ve bu bölgede yerleşmelerine verirler. Balkanların fethi sırasında takip edilen stratejilere bakıldığında bunu bilinçli bir siyasetin parçası olarak gerçekleştirdiği hatta coğrafi, siyasî ve ekonomik sebepler dikkate alınarak hareket edildiği görülür. Osmanoğullarının yerleştiği coğrafyanın kendisine sağladığı avantajları Aydınogulları ve Karasioğulları gibi Doğu Roma İmparatorluğuna sınır olan beyliklerden daha akılcı kullandığı açıktır. Bu akılcılık, Anadolu topraklarının orta bölgelerinin ve batı ucunun dört bir yanına yerleşmiş olan diğer Müslüman-Türk beyliklerinden farklı olarak hedeflerini Hıristiyan Doğu Roma İmparatorluğu üzerine çevirmeleridir. Bu yöntem aynı zamanda Müslüman Türk beyliklerinden gerekli desteği görmelerine imkân sağlayan önemli bir stratejik plan halini almış oldu. Bütün bunların yanında Doğu Roma İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu siyasî karışıklıklar ise Osmanlıların Balkan coğrafyasına geçişini kolaylaştıran sebepler arasında önemli bir yer tuttuğu göz ardı edilemez. Doğu Roma İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu bu kaotik durum hem Balkanlara geçerken karşılarında güçlü bir askerî rakipten yoksunluk olarak hem de taht kavgalarından dolayı Doğu Roma İmparatorluğu'nun içerisindeki muhaliflerin Osmanlılardan yardım istemeleri dolayısıyla daha sonraları Balkanlara yapacakları münferit akınlarda yöreyi tanımalarına sebep olacak şekilde kendini gösterecektir.

Balkan topraklarının zenginliğinin sağlayacağı fırsatlar da Osmanlı stratejist yöneticileri tarafından çok iyi kavrandığı anlaşılmaktadır. Bölgenin tarım ve hayvancılık bakımından önemli fırsatlar sunduğu çok iyi biliniyordu ve bunun yanı sıra zengin maden kaynakları Balkanların cazibe merkezi olmasını sağlıyordu. Ayrıca Rumeli toprakları Avrupa-Asya ticaret yolunun en önemli kısmını teşkil diyordu. Bütün bu cazibe unsurlarına, İstanbul'un alınarak, gerekirse Doğu Roma İmparatorluğu'nun mirasının da ele geçirilmesinin sağlayacağı faydalar eklendiğinde Balkanlara geçişin, diğer Müslüman-Türk beyliklerinden farklı olarak, Osmanlılar için gelir/geçer bir serüven veya bilinçsiz/amaçsız bir yağma/ganimet faaliyeti değil, aksine takip edilen stratejinin fetih politikasının bir parçası olduğu daha net bir şekilde kendini göstermektedir.

Bu amaçla, Osmanlı'nın Balkan topraklarını ele geçirmek üzere takip ettiği politika, modern terminolojiyle uluslararası ilişkiler bakımından izlediği stratejiler, yarattığı sonuçlar açısından değerlendirildiğinde, doğru ve tutarlıydı. Ayrıca Osmanlı'nın Balkanlarda takip ettiği fetih politikaları, diğer sebepler dışında sadece Balkan coğrafyasına yerleşmesi açısından değerlendirildiğinde bile, Kuzeybatı

⁴ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. H. Eroğlu, *Osmanlılar Yönetim ve Strateji*, s. 13-36

Anadolu'nun küçük bir yerleşim alanından İstanbul'u kendisine başkent yaparak bir *Dünya İmparatorluğu* haline dönüşmesinin gerekçeleri açısından önem arz eder.

1.Fethedilen Yerlerin Yönetimi

Yukarıda izah edilen politikalar dikkate alındığında Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşunda daha sonra hanedan olarak adlandırılacak olan Osmanoğlu ailesi üyelerinin oynadıkları rol bu zamana kadar ne yazık ki ihmal edile gelmiştir. Daha önce belirtildiği üzere Osmanlıların ilk altmış yılı (Osman-Orhan dönemleri [1302-1362]) yönetimin hısmılık ilişkisi ile yürütüldüğü aşiret düzeni şeklinde devam etmişti. Osman, babasından sonra başa geçme konusunda tartışma yaşadığı, hatta daha sonra öldürüleceği amcası Dündar'a dahi siyasi konularda sık sık danışmak, muhalif olmasına rağmen onun tecrübelerinden istifade etmek zorunda kalmıştır.⁵

Bu hısmılık ilişkisine bağlı aşiret düzeninde, Osman ve Orhan'ın yanında yeni dirlik elde etmek için Hıristiyan coğrafya üzerine akınlar düzenleyen Hasan Alp, Turgut Alp, Akça Koca, Konur Alp, Gazi Abdurrahman, Köse Mihail, Hacı İlbey, Yakup Ece, Gazi Fazıl gibi Müslüman veya Hıristiyan olmasına bakılmaksızın yer alan beylerin yanında aşiret yöneticilerinin aile üyeleri de aktif olarak yer alıyorlardı. Özellikle hanedan üyelerinin bu dönemde oynadıkları rol İmparatorluğun kuruluşuna yaptıkları katkıyı göstermek bakımından son derece önemlidir. Bu manada aile üyelerinin imparatorluğun kuruluşuna yaptıkları katkıları farklı yönlerden ele almak mümkündür. Öncelikli olarak ele geçirilen yerlerin idarî olarak taksimi aile üyelerinin İmparatorluğun kuruluşunda oynadıkları rolün dikkate şayan yanını oluşturur. Osmanoğullarını ailesinin mensupları kuruluş aşamasında ele geçirilen yeni yerleşim yerlerinin yönetilmesi işleri ile sorumlu tutuluyorlardı. Bu açıdan aile üyelerinin fethedilen yerleri yönetme görevleri hem *Ülüs Sistemi*'nden hem de daha sonra sancağa çıkarılmalarından farklıydı. Esasında Bey'in oğulları ve diğer aile mensupları fetih politikasının yürütülmesinde aktif rol oynayan birer aktör durumundaydılar. Fetihlere katılarak bağlılıklarını gösteren diğer beylerde olduğu gibi Osman ve Orhan'ın mensup olduğu ailenin üyeleri de sadece birer yönetici konumundaydılar. Ele geçirilen bölgeler aile üyelerinin yönetimine bırakılırken bazen onlara birden fazla bölgenin idaresinin de verildiği de oluyordu. Bu uygulamanın en önemli gerekçelerinden biri fetihler hızlandıkça yeni ele geçirilen bölgeleri yönetecek yönetici sınıfının azlığı idi. Daha Osman ilk fetihlerini gerçekleştirirken bu yönetime başvurmuştu. Nitekim Osmanlı kaynakları Osman'ın ilk fetihlerinden sonra akıncı beylerine ele geçirilen bölgelerin yöneticiliğinin verildiğini kaydederler. Kaynaklardaki bilgilere göre Osman, ordu komutanlığını kardeşi Gündüz'e verirken, Yarhisar'ı Hasan Alp'e, İnegöl'ü Turgut Alp'e, Karacahisar'ı ise oğlu Orhan'a yönetmek üzere tevcih etmişti.⁶ Osman diğer oğlu Alaaddin'i de dedesi Şeyh Edebalı ve annesi ile birlikte Bilecik'e gönderirken bölgenin gelirlerini de ona bırakacaktır. Diğer önemli beylerden Konur Alp ve

⁵ H. İnalçık, *Devlet-i Aliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I*, İş Bankası Yay. Nisan 2011, s. 26

⁶ İbn Kemal, *Tevarih-i Al-i Osman*, I. Defter, (haz. Şerafettin Turan) TTK. yay., Ankara 1970, s. 139, Neşri, *Tevarih-i Al-i Osman* (haz. Faik Reşit Unat- Mehmet Altal Köymen), TTK yay. c. I, Ankara 1992, s. 113, Hoca Saadetin, *Tacü't-Tevarih* (sad. İsmet Parmaksız) Kültür Bakanlığı yay. c. I, Ankara 1979, s. 37, Solakzâde, Mehmet Hemdemi, *Solakzâde Tarihi* (haz. Vahid Çabuk) Kültür Bakanlığı yay. c. I Ankara 1989, s. 18, *Anonim Osmanlı Kroniği* (1299-1512), (haz. Necdet Öztürk), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000

Akçakoca da Osman'ın himayesinde yapılan fetihlerde ele geçirilen yerleri dirlik olarak almışlardı. Bu yerler arasında Karaçepiş, Absuyu, Akyazı, Konapa, Bolu ve Mudurnu gibi ilk fethedilen önemli yerleşim yerleri bulunuyordu.⁷

Özellikle Orhan zamanında daha belirginleşen bu durum yeni yerlerin fethedilmesiyle artarak devam etti. Fethedilen yerler akıncı beylerin yanı sıra aileye mensup üyeler eliyle yönetilmeye devam edildi. Orhan, Rumeli fetihleri sırasında ölen büyük oğlu Süleyman'ı, önce Bursa Sancağına daha sonra da ikamet edeceği İznik'e yönetici tayin ederek babasından sonra bu geleneği sürdürdü.⁸ Fetihlerin batıya doğru devam etmesi ve Rumeli'ye geçiş güzergâhında bulunan Karasioğullarının ele geçirilmesiyle birlikte Karası İli (Balıkesir) Süleyman'a bırakılan yerler arasına dâhil edildi.⁹ Öte yandan Konur Alp ve Akça Koca ölünce bu iki beyin elinde bulunan Akyazı ovası, Kocaeli, Mudurnu, Bolu vilayetleri de Süleyman'a bırakılacak yer arasında dâhil edildi.¹⁰ Orhan'ın diğer oğlu Murat ise İnönü ile birlikte¹¹ Sultanönünün yöneticisi konumundaydı. ¹² Murat'a verilen yerler arasında Bursa da eklendi¹³ Orhan'ın diğer oğullarından Halil Bitinya (İzmit), İbrahim Eskişehir'in yöneticileri oldular.¹⁴ Aileye mensup diğer üyeler de bu durumda yöneticiliklerini sergileme fırsatı bulacaklardı. Nitekim Orhan, amcasının oğlu Gündüz'e de Karacahisar ve Kocaeli sancağını vererek aile üyelerinden istifade etme geleneğini devam ettirdi.¹⁵

Öyle anlaşılıyor ki bu durum aslında aşiret düzeni olarak tanımlanan dönemde bir zorunluluk olarak ortaya çıkıyordu. Belki kendilerinin bile beklemediği süratle gelişen fetihler sonucunda ele geçirilen yeni yerleşim birimlerini kontrol altında tutacak yönetici sınıfına sahip olmamaları aileye mensup üyelerden istifade etme gereğini icbar kılıyordu. Tabii olarak bu durum sonucunda ele geçirilen yerlerin gelirlerinin de yeni tayin edilen yöneticilere geçiyor olması yeni yerlerin fethedilmesine dair duyulan istek ve arzuları da o derece güçlendiriyordu.

2. Askerî Faaliyet

Şüphesiz bu durum Osmanlı hanedanına mensup üyelerin askerî kabiliyetleri ile doğru orantılı idi. Öyle ki, hanedan üyelerinin, dönemin şartları göz önüne alındığında, sahip olmaları gereken en önemli vasıflardan biri askerî kabiliyet ve başarılar idi. İslam öncesi dönemden itibaren ailede bulunan her üyenin birer asker olarak yetişmesi geleneği göz

⁷ Aşıkpaşazade, *Osmanoğullarının Tarihi*, (Haz. Kemal Yavuz- Yekta Saraç) İstanbul 2003, s. 82-88

⁸ *Cild-i Evvel-i Tarih-i Al-i Osman*, TSMK, Revan Ktb. Nu. 1099, 11b, 13a-13b

⁹ *Neşri*, c. I, s. 15, *Hoca Sadettin*, c.I, s. 74 ve 83, *Solakzâde*, c. I, s. 26, Lütü Paşa, *Tevârih-i Âl-i Osmân*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1341.s. 28-29,

¹⁰ *İbn Kemal*, II. Defter, s. 28, Gelibolulu Mustafa Ali, *Kitabü'l-Tarih-i Künbü'l-Abbar*, (hazırlayanlar Ahmet Uğur, Mustafa Çuhadar, Ahmet Gül, İbrahim Hakkı Çuhadar) Kayseri 1997, s. 74

¹¹ *İbn Kemal*, II. Defter, s. 28, *Künbü'l- Abbar*, s. 74, *Cild-i Evvel...* vr. 11b, *Anonim Osmanlı Kroniği*, s. 17.

¹² *Hoca Sadettin*, c.I, s. 60.

¹³ Hadidi; *Tevârih-i Âl-i Osman (1299-1523)*, (haz. Necdet Öztürk), Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi yay., İstanbul 1991 s. 43, *Neşri*, c.I, s. 151, *Anonim Tevârih-i Al-i Osman*, F. Gese Neşri (haz. Nimet Azamet), Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi yay. İstanbul 1992. s. 17, *Sofyalı Ali Çavuş Kanunnâmesi*, (haz. Mithad Sertoğlu) Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi yay. İstanbul 1992, s.28

¹⁴ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzâdeleri", *Belleten* c. XXXVI, sayı.156, (Ankara 1975), s. 660, Halil'in Bitinya beyliği için bkz. Gregoras, "Şehzâde Halil'in Sergüzeşti" *TOEM*, c. I-3, cüz. 3, 1 Teşrin-i evvel 1326 (1328), s. 240

¹⁵ Aşıkpaşazade, *Osmanoğullarının Tarihi*, s. 102, İbn Kemâl, *Tevârih-i Âl-i Osman*, II.Defter, (yay. Şerafettin Turan) TTK yay. Ankara 1991, s. 48,

önünde bulundurulduğu, hanedan üyelerinin yöneticilik yapabilmeleri için çok iyi bir asker olarak yetişmeleri kaçınılmazdı. Kaldı ki eski dönemlerden itibaren gerek tebaa gerekse askerî unsurların desteğini almak ve meşruiyetini ispat ederek yönetici olmak için birinci şartın askerî başarılar ve liyakat olduğu aşikârdı. Bu manada, Osmanlıların kuruluş döneminde aşireti yönetmek için gereken en önemli şart, uçlarda bulunan askerî birliklerin başında komutan olarak yeni fetihler yapmaktı. Gerek Osman'ın başa gelmesi ve gerekse Orhan'ın aşiretin başına geçmesinde bu çok önemli bir şart olarak kendini gösteriyordu.

Sadece aşiretin reisinin oğlu değil diğer aile mensupları da bu fetihler sırasında yöneticinin etrafında askerî faaliyetlere komutan olarak katılıyor ve büyük yararlılıklar gösteriyorlardı. Osman'ın aşiret reisliği döneminde kendisine pusu kuran İnegöl tekfuru ile yaptığı mücadelesinde –bu Osman'ın ilk savaşı idi- kardeşi Sarı Yatı (Sarubatu) ve oğlu, Osman'ın yanında yer alacaklardı. Hatta Osman'ın ilk mücadelesinde yeğeni Uyal (Bay) Hoca savaşı meydanında hayatını kaybederek böylece ilk şehit olan aile üyesi olarak Osmanlı tarihindeki yerini almış oldu.¹⁶

Osman'ın kuruluş aşamasındaki fetihlerine aile üyelerinin katkıları bundan sonra da artarak devam etti. Kulaca (Karaca) Hisar'ın fethi sırasında yine Osman'ın yanında yer alanlar arasında kardeşi Sarı Yatı vardı. Ancak oğlu Uyal Hoca gibi Sarı Yatı da bu savaşta şehit düştü.¹⁷ Osman'ın hız kesmeden devam eden fetihleri sırasında aileye mensup diğer üyeler de fetihlere Osman ile birlikte katılmaya devam ettiler. Osman'ın diğer kardeşi Gündüz'un oğlu Aydoğdu, Bursa, Edrenos, Bedenos, Kestel ve Kite tekfurlarının birleşerek Osman üzerine yaptıkları seferde şehit düşenler arasında ismi yer alacaktır.¹⁸ Bu savaşta şehit düşen Aydoğdu'nun türbesi Dimboz'dan Koyunsisar'a giden yol üstünde bulunmaktadır.¹⁹

Fetihler sürerken bazı bölgelerdeki kale komutanlıkları da yine aile üyeleri tarafından yerine getiriliyordu. Bursa'nın ele geçirilmesi için mücadele eden Osman kaleyi alamayınca fetih için tedbirler almaya başlamış, bunun için Kaplıca tarafında bir hisar yaptırarak, Aşıkpaşazade'nin tanımlamasına göre seçkin bir yiğit olan kardeşinin oğlu Aktemur'u kaleye yerleştirerek Bursa'nın fethi için hazırlıklarını sürdürmüştü.²⁰ Yeğen Aktimur, daha önce amcası Osman Karacahisar'ı fethettiğinde Selçuklu Sultanı Alaaddin'e gönderilen kişi sıfatını da taşıyarak²¹ Osmanlıların kuruluşunda oynadığı elçilik rolü ile tarih sahnesindeki yerini almıştır.

Osman'ın kardeşleri ve yeğenleri gibi oğulları da Osman'ın yanında önemli faaliyetlerde bulunuyorlardı. Daha sonra aşiretin başına geçecek olan Orhan babasının yanında çok yoğun bir askeri faaliyet yürütmekteydi. Orhan'ın bu faaliyetleri daha sonra Osman tarafından takdir edilecek ve kendisine aşiretin reisliğini açacak olan uçta bulunan askerlerin başına getirilecekti. Orhan uç bölgede askerinin başında göstermiş olduğu yararlılıkla kendisini ispat ederek,²² Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşunda ve gelişmesinde önemli rol oynadı. Nitekim Orhan'ın askerî alandaki dirayet ve

¹⁶ *Aşıkpaşazade, Osmanoğullarının Tarihi*, s. 57

¹⁷ *Aşıkpaşazade, Osmanoğullarının Tarihi*, s. 59

¹⁸ *Aşıkpaşazade, Osmanoğullarının Tarihi*, s. 75-76

¹⁹ H. İnalçık, *Osmanlı Sultanları*, s. 37

²⁰ *Aşıkpaşazade, Osmanoğullarının Tarihi*, s. 77

²¹ *Neşri*, c. I, s. 87

²² *İbn Kemâl*, II. Defter, s. 3

kabiliyetini gösterme fırsatı bulması, babasından sonra yönetimi ele almasının önündeki bütün engelleri ortadan kaldırmış oldu.

Orhan babası ile birlikte seferlere çıkmış, Köprühisar ve İznik'e bir kaç kez düzenlenen seferlere katılmıştı.²³ Daha sonra yalnız seferlere çıkmaya başladı. Osmanlı kaynakları Orhan'ın ilk kez yalnız yaptığı seferlerden bahsederler ve yanında Akça Koca, Konur Alp, Gazi Abdurrahman ve Köse Mihail gibi önemli akıncı beylerin bulunduğunu, bu seferlerde Karaçepiş ve Karatekin hisarlarını ele geçirdiğini kaydederler.²⁴

Askeri seferlerde gösterdiği başarılarının arkasında Orhan'ın karar verebilme ve ani hareket edebilme becerisinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Osman'ın sağlığında Çavdarlı Tatarları denilen kavmin Eskişehir Pazarını yağma etmeleri üzerine Orhan çok seri bir şekilde hareket ederek çavdar Tatarlarını yenilgiye uğratmış olması, Tatarların yapmış oldukları yağma yüzünden birçoğunu kılıçtan geçirmesi ve kumandanlarını esir alarak babası Osman'a teslim etmesi bunu destekler niteliktedir. Orhan'ın bu başarısı onun aslında ne kadar başarılı bir kumandan olduğunu da ortaya koymaktadır.²⁵

Osman'ın rahatsızlığının arttığı son dönemlerde artık kontrol tamamen Orhan'a geçmişti. Hâkimiyetini arttıran Osman, Atranoz (Andoros) Tekfuru'nun itaatsizliğini üzerine kendisinin rahatsızlığı yüzünden ordunun başına yine oğlu Orhan'ı geçirmiş ve kaleyi fethetmeye göndermişti.²⁶

Orhan'ın en önemli fetihlerinden biri şüphesiz Bursa'nın alınmasıdır. Bursa'nın fethinde Osman'ın hayatta olup olmadığı muammadır. Ancak Osman'ın oğlu Orhan'a hasta yatağından Bursa'nın fethini vasiyet ettiği muhakkaktır. Orhan bu vasiyet üzerine Bursa'yı fethetmek için harekete geçti. Orhan'ın Bursa'yı fethi Osmanlı kaynaklarında çok güçlü bir akis bulmuş²⁷ bundan sonraki Osmanlı tarihinin de kaderini belirleyecek önemli bir fetih olarak Osmanlı tarihinde yerini almıştır.

Osman'ın ölümüyle aşiretin reisliğini devralan Orhan var olan geleneği sürdürdü. 1337 yılında İzmit'in fethi sırasında oğlu Süleyman kendisi ile birlikte savaş meydanında yer alıyordu. İzmit'teki kiliseler camiye çevrilirken, bir kilise medrese olarak ayrıldı. Daha önce de değinildiği gibi, bu fetihden sonra Süleyman, İzmit'e tayin olunurken, diğer oğlu Murat, Bursa'da görevlendirildi. Eskişehir yanındaki ilk merkezlerden olan Karacahisar ise amcasının oğlu Gündüz Alp'e verildi.²⁸

Orhan'ın oğlu Süleyman'ı uç bölgede fetihlere devam eden Osmanlı ordusunun başına komutan olarak tayin etmesi²⁹ Osmanlıların kuruluşunda en önemli itici gücü oluşturan Rumeli fetihlerinin gerçekleşmesini fiili olarak başlatmasına yol açtı. Böylece Süleyman devletin sınırlarının Anadolu dışında ilk defa genişlemesini sağlayan aile üyesi sıfatını kazanacak kişi oldu. Diğer bir ifade ile Süleyman, Osmanlıların batıya doğru ilerleme serüvenini başlatan kişi olarak tarihteki yerini aldı.

²³ *Aşıkpaşazade, Osmanlı Tarihi*, s. 75

²⁴ *Neşri*, c. I, s. 125. *Hoca Sadettin*, c. I, s. 46-47

²⁵ *Aşıkpaşazade, Osmanlı Tarihi*, s. 80, *Neşri*, c. I, s. 123vd.

²⁶ *İbn Kemâl*, 1. Defter, s. 183

²⁷ *Neşri*, c. I, s. 129vd. *Hoca Sadettin*, c. I, s. 48, *İbn Kemâl*, 1. Defter, s. 191, *Anonim Tarih*, Giese neşr. s. 15 *Lütfî Paşa*, s. 26.

²⁸ H. İnalcık, *Osmanlı Sultanları*, s. 51

²⁹ H. Eroğlu, *Osmanlı Devleti'nde Şehzadelik Kurumu*, İstanbul 2004, s. 61

Süleyman'ın Rumeli fetihlerini gerçekleştirmesindeki en önemli unsur 1345-1346 yıllarında gerçekleşen Karesioğulları Beyliği'nin Osmanlı hakimiyeti altına alınması ve ele geçirilen Balıkesir (Bitinya) bölgesinin yöneticisi olmasıdır. Karesioğullarının toprakları Osmanlı hâkimiyetine geçince bu bölge hemen bir Osmanlı sancağı haline getirilmiş ve başına yönetici olarak Süleyman tayin olunarak Osmanlı hâkimiyeti tesis edilmişti. Karasioğuşarı topraklarının fethi ve Süleyman'ın bölgeye tayini sonrasında Rumeli'ye *ilk keşif geçişleri* yapılmaya başlandı. Bu keşif geçişleri daha sonraları düzenli akınlaradönüştü ve devam etti.³⁰ Tabii ki Orhan'ın bilgisi dâhilinde yapılan bu akınlar aynı zamanda Süleyman'ın askerî kabiliyetini de ortaya çıkarıyordu.³¹ Öyle ki bu fetihleri gerçekleştiren Süleyman tıpkı dedesi zamanında Anadolu'da yapıldığı gibi Rumeli tarafında ele geçirilen yeni kaleleri kendisiyle birlikte fetihlere katılan akıncı Türk beylerine vererek orada kalıcılığı sağlıyordu. Fetihlerde ele geçen Konur Hisarı Hacı İlbey'e bırakırken, Gelibolu Hisarı Yakup Ece ve Gazi Fazıl'a verilen yerler arasına dâhil edildi.³² Rumeli fetihleri diğer Batı Anadolu beyliklerinin yaptığı yağma/ganimet akınlarından farklı olarak yerleşme/iskân esaslı fetih hareketleri niteliğindedir.

Osmanlıların Rumeli kıyılarındaki fetihlerinde sağladıkları başarılar, baba ile oğlunun askerî kabiliyetlerinin yanında stratejik dehalarının da önemli bir göstergesi niteliğindedir. Bu fırsat daha 1349 yılında Sırp Kralı Duşan'ın Selanik'i kuşatması üzerine Doğu Roma İmparatoru'nun, damadı Orhan'dan yardım talep etmesiyle Orhan'ın eline geçmiş bulundu. Oğlu Süleyman komutasındaki ordu, Sırp birliklerinden Selanik'i kurtardı. Süleyman, Selanik üzerine sefer çıkarken Orhan'ın kayınpederi ve müttefiki Kantakuzenos'un oğlu Mateos da yanında yer aldı. İki müttefikin güçleri yaklaşık yirmi bin kişi idi. Orhan'ın oğlunun Selanik'i Sırpardan kurtarması ile Osmanlı Doğu Roma ilişkileri sağlam temellere oturtulmuş oldu.³³

Osmanlı'nın Rumeli'de asıl kalıcı olması 1352 yılında yine Kantakuzenos'un yardım amacıyla Osmanlılara verdiği Çimpe kalesine yerleşmesi ile gerçekleşecektir. Orhan bu iş için de uç komutanı olan oğlunu görevlendirmişti.³⁴ Neşri, kaleye yerleşen Şehzâde Süleyman'ın bunu kutlamak için tabl-hane çıkarıp nevbet çaldırdığını, sancak ve nekkaresi bulunmadığı için bezden bir sancak yaptırdığını, nekkare yerine ise yemek yedikleri kapların altını deldirterek bu kapları kullandığını kaydeder.³⁵ Süleyman'ın Çimpe kalesine yerleşmesinden sonra Doğu Roma İmparatoru'nun ve Orhan'ın telkinlerine rağmen bu isteklere uymayıp kaleyi boşaltmaması Osmanlıların artık Rumeli'de tutunmaları ve kalıcı olmalarının esasını teşkil ettiği konusunda Osmanistler müttefiklerdir.³⁶ Süleyman'ın bu tavrı dünya tarihinin şekillenmesinde rol oynayan Osmanlıların Balkanlarda başlayan fetihleri ve kurulma sürecini hızlandırmış oldu.

³⁰ N. Öztürk, "Rumeliye Çıkışımız", *Türklerin Rumeliye Çıkışının 650. Yıldönümü Sempozyumu*, (haz. H. Yıldırım Ağanoğlu) İstanbul 2002, s. 40

³¹ Neşri, c. I, s. 171vd. Hoca Sadettin, c. I, s. 87vd. Solakzâde, c. I, s. 33; Hayrullah Efendi, *Devlet-i Aliyye-i Osmanîye Târîhi*, c 3, İstanbul 1277, s. 89

³² Aşıkpaşazade, *Osmanoğullarının Tarihi*, s. 110

³³ Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Osmanlı Tarihi*, TTK yay. c. I, Ankara 1994, s. 136

³⁴ H. Eroğlu, *Osmanlılar Yönetim ve Strateji*, s. 75

³⁵ Neşri, c. I, s. 175

³⁶ H. İnalcık, "Osmanlı Devletinin Kuruluşu" *Türkler* 9, Yeni Türkiye yay. Ankara 2002, s. 84, F. Emecen, *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, "Siyasi ve Jeopolitik Dinamikler Hakkında Bazı Mülâhazalar (1300-1389)" Ankara 2001, s. 32

Süleyman'ın bütün askerî başarıları onun kabiliyetini gözler önüne sererken, onun Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşunda ne kadar etkin olduğunu ortaya koyar. Hatta biraz önce belirtildiği gibi Osmanlıların Rumeli coğrafyasına geçişinin mimarı sayılması bakımından oynadığı rol beklide imparatorluğun kuruluşunda en önemli yeri teşkil etmektedir. Şüphesiz, Süleyman eliyle Osmanlıların Rumeli'ye geçmeleri ve kalıcı olarak yerleşmeleri sadece Osmanlılar için değil daha sonraki tarihi olaylara göz atıldığında batı dünyasının kaderini etkileyen olaylar silsilesinin başlangıcı olması açısından da kayda değer. Osmanlı fetih politikalarında bu kadar etkin olan ve Rumeli'de yerleşmenin en önemli figürü durumundaki Süleyman'ın hayatını babasından önce kaybetmesi, aşiretin başına geçme konusunda kardeşi Murat'ın önünü açmış oldu.

Süleyman'ın ve hemen peşinden Orhan'ın hayatını kaybetmeleri Murat'ın yönetici olmasının önünü açtı.³⁷ Murat başa geçince Rumeli'de Osmanlı hâkimiyeti tesis edilmeye başlanmıştı. Ancak Murat'ın henüz yetişkin bir oğlunun olmaması, ordu komutanlığı görevini Lala Şâhin Paşa'ya vermesine ve bir geleneğin ortadan kaldırılarak ordu komutanlıklarına aile üyelerinin atanması uygulamasına son verilmesine yol açtı. Mecburi olarak ortaya çıkan bu durum ve fetihlerin çok hızlı bir şekilde gelişmesi sonucunda yeni bir düzen kurmayı zorunlu kıldı. Böylece Osmanlı tarihinde bu konudaki kurumsallaşmayı başlatmış oldu.

3. İdarî Faaliyetler

Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşu sırasında Osmanlı ailesi üyelerinin oynadıkları diğer bir rol ise Merkezi Yönetim-Vezaret ile ilgili idarî görevleri idi. Osmanlıların kuruluşu aşamasında ele geçirilen yeni yerlerin fetih işlerinde katkısı bulunan aşiret mensupları ile aile üyeleri arasında hem idari hem ekonomik olarak yönetim/kullanım hakkının taksimi olarak tanımlanacak dirlikler olarak verilmesinin yanında, çok hızlı bir sürede mekân/toprak ve nüfus olarak genişleyen Osmanlı'nın merkezî işlerin yürütülmesi görevi de ayrı bir sorun olarak ortaya çıktı. Yukarıda belirtildiği üzere henüz devletten ziyade aşiret düzeninde devam eden yönetim biçimi göz önüne alındığında merkezdeki işlerin idaresi aile üyeleri -özellikle yöneticinin oğulları- tarafından yerine getiriliyordu. Orhan döneminin vezirler arasında Alaeddin Paşa, Nizameddin Ahmet Paşa, Hacı Paşa ve Sinaneddin Yusuf Paşa, I. Murat dönemi için Sinaneddin Yusuf Paşa, Çandarlı Halil Hayrettin Paşa ve Çandarlı Ali Paşa'nın adları bilinmektedir.³⁸ Ancak Gibbons, Alaaddin'in muhtelif isim cetvellerinde ilk sadrazam olarak kabul gördüğünü yazmasına³⁹ rağmen bu isimlere Aşıkpaşazâde ve Neşrî'de tesadüf edilememektedir. Aksine Aşıkpaşazâde ve Neşrî, Osman'dan bahsederken oğlu Orhan'ı Nilüfer hatun ile evlendirdiğini diğer oğlunu ise göç işleri ile ilgili görevlendirdiğini kaydederler.⁴⁰ Alaaddin ismi İbn Kemal ve Gelibolulu Ali'de de,

³⁷ Osmanlı veraset geleneği hakkında yararlı bilgi için bkz. H. Eroğlu, *Osmanlı Devletinde Şehzadelik Kurumu*, s. 52-75

³⁸ Aydın Taneri, *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş Döneminde Vezîr-i A'zamlık*, Ankara Üniversitesi, DTCF yay. Ankara 1974, s. 33vd.

³⁹ Gibbons, Herbert Adams; *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, (Osmanlıca Mütercimi Ragıp Hulusi, İstanbul 1928'den çeviren Hüseyin Dağ), Ankara 1998, s. 59

⁴⁰ *Aşıkpaşazâde, Osmanlı Tarihi*, s. 70 Neşrî, c. I, s. 105

Osman tarafından vezâret ile görevlendirilen kişi olarak geçer.⁴¹ Bunun yanısıra Osman'ın vefatının ardından Orhan'ın yönetici olduğunda kardeşi Alaâddin'e vezirlik teklif ettiği ancak Alaâddin tarafından kabul edilmediği Osmanlı kaynaklarında yer alır.⁴²

Gelibolulu Âli kuruluş döneminde merkezde yer alarak vezaret işleri ile aileye mensup yönetici oğullarının görevlendirildiğini vurgular. Ona göre, Osman, oğlu Orhan'ı uç bölgedeki askerinin başına tayin ederken diğer oğlu Alaâddin'i de merkezde idarî işleri yönetmek üzere vezâret ile görevlendirmişti. Daha sonra Orhan hükümdar olunca büyük oğlu Süleyman Paşa'yı, uç bölgelerdeki askerinin başına geçirdikten sonra Şehzâde Murat'ı Bursa'da, idarî işleri yönetmek üzere vezâret ile görevlendirdiğine değinir. I. Murat'ın hükümdarlığında yine Bursa'da vezâret ile oğlu Şehzâde Savcı'nın görev yaptığını Gelibolulu Âli "*Savcı Beğ kânun-ı Osmânî üzere vezâret hizmetiyile Burûsa muhâfazası hizmetine alkonuldu.*" sözleri ile ifade etmektedir.⁴³ Doukas'ta ise, I. Murat'ın oğlu Şehzâde Bâyezit, Türkçe'de karşılığı vezir olan hükümdarın baş danışmanı olarak gösterilir.⁴⁴

Osmanlılar'ın kuruluş aşamasında uyguladıkları bu idarî yöntem, I. Murat'ın oğlu Şehzâde Savcı'nın, isyanı sonunda kaynaklara yansıyan haliyle "*Bâzı müfsidin iğvâlarıyla Savcı Beğ 'ısyân ve istiklâlden dem urmağın, mânend-i şebbâz 'ale'l-fevr Burûsa cânibine pervâz idüb vardılar, gereği gibi hakkindan geldiler ve mezbûr şehzâdelere vezâret virilmesi câiz değil idiğün kânun eylediler.*"⁴⁵ şeklinde kaydedilerek bundan böyle aile üyelerinin vezaret işlerinden el çektilmesi kabul görmüş oldu.

İnalçık'ın Osman'a tabi olan savaşçıların/nökerlerin ileride kul sistemine yol açtığını vurgulamasına⁴⁶ ilave olarak, idarî teşkilatlanmanın tamamlanmaması ve bu görevi yerine getirecek yetişmiş yöneticilerin bulunmaması daha sonra devlet kademelerinde görev alacak elemanların sağlanması amacıyla oluşturulan *Devşirme Sistemi*'nin temellerinin I. Murat döneminde atılmış olması bu manada bir tesadüf değildir.⁴⁷

Her ne kadar dikkate alınmasa da, kaynaklardaki bu ve benzeri karinelere dayanarak anlaşıldığına göre aslında Osmanlı merkezinde *Paşa* sıfatı ile vezir görevini yürüten kişiler bulunuyor, veziriazam sıfatı ile ve hepsinden üstün olmak kaydıyla hükümdarın oğullarından biri idarî işleri yürütmekle görevlendiriliyorlardı. Aile üyelerinin üstlendikleri bu görevler ile imparatorluğun kuruluşunda sadece askerî görevleri ile değil merkezde idarî olarak yöneticilik yaparak da son derece önemli rol oynadıkları anlaşılıyor. Kaldı ki daha sonraki dönemlerde hanedan üyelerinin merkez kaymakamlıkları görevleri muhtemelen temelleri kuruluş dönemine kadar giden aile üyelerinin vezâret görevlerinin değişerek aldığı yeni durum olarak ortaya çıkmıştı.⁴⁸

⁴¹ *İbn Kemâl*, II. Defter, s. 54, *Künhü'l-Abbâr*, s. 43

⁴² *Neşrî*, c.I, s. 149

⁴³ *Künhü'l-Abbâr*, s. 110-112.

⁴⁴ Doukas; *Decline and Fall of Byzantium to the Ottoman Turks* (An Annotated Translation of "Historia Turco-Byzantina" by Harry J. Magoulias) Wayne State University Press, Detroit 1975, s. 61.

⁴⁵ *Künhü'l-Abbâr*, s. 110.

⁴⁶ H. İnalçık, *Osmanlı Sultanları*, s. 23

⁴⁷ Devşirme Sistemi ile ilgili olarak bkz. Yavuz Ercan, *Osmanlı Yönetimi'nde Gayrimüslimler, (Kuruluştan Tanzimat'a Kadar Sosyal, Ekonomik ve Hukukî Durumları)* Turhan Kitabevi, Ankara 2001, s. 125-171.

⁴⁸ Osmanlı hanedan üyelerinin kaymakamlıkları ile ilgili bilgi için bkz. H. Eroğlu, *Şehzâdelik Kurumu*, s.158-161

Öyle anlaşılıyor ki, kuruluş döneminde aileye mensup üyeler devletin her kademesinde olduğu gibi idareci olarak vezaret işiyle doğrudan sorumlu tutulmuşlardı. Bu durumun ortaya çıkmasının diğer bir gerekçesi de devlet kadroları için henüz yetişmiş idareci zümreyi sağlayacak eğitim kurumlarının olmayışı diğer bir ifade ile bürokratik elit tabakasının bulunmaması idi. Bu da aşiretin başında bulunan kişinin çocuklarına her alanda olduğu gibi idarecilik alanında da sorumluluk verilmesini zorunlu kılmıştır.

4.Sosyal ve Ekonomik Faaliyetler

Osmanlı hanedan üyelerinin Osmanlı İmparatorluğun sağladıkları diğer bir katkı da sosyal ve ekonomik alanda gösterdikleri faaliyetlerdir. Daha Orhan zamanında oğlu Süleyman, İznik'te Osmanlıların ilk medreselerinden birini inşa etti.⁴⁹ Bu durum daha erken zamanlarda Süleyman tarafından devlet kadrolarına eleman yetiştirmek için atılan önemli bir adım niteliğini taşımaktadır.

Aynı Süleyman, yeni fethedilen bölgelerde Osmanlı ekonomik hayatının en önemli gelir kaynağı olan vergiler koymuştu. Hatta bu vergiler 1516 tarihinde dahi geçerliliğini korumaya devam ediyordu. Zira 922/1516 tarihli Semendire Sancağı Kanunu'nda bu vergiler kayıtlıdır ve şu şekilde geçmektedir. *“vel şol Müslümanlar ki, raiyyet yerinde bağları vardır,yer ıssına öşrin verdikten sonra hamrin şebre getürseler fuç başına altışar akçe resm verirler. Ammâ şebir halkının bağlarından hâsul olan hamri şebre getürecek, her fuçdan iki akçelik hamr dabi alurlar imiş ve öşrin verdükten sonra fuçdan fuçya ikişer akçe dabi alurlar imiş. Süleyman Paşa zamanından berri hâdis olmuş bid'at olmağın bu ikisinden deftere hâsul bağlanmayub emr-i Padişâhî ile ref olundı alınmaya ve müslümanların bağlarından her dönüme dörder akçe alına”*⁵⁰ Bu bilgiden de anlaşıldığı üzere, Süleyman'ın koyduğu vergiler yaklaşık yüz elli yıl sonra bile hala alınmaya devam ediliyordu.

Sonuç

Yukarıdaki veriler ışığında Osmanlıların on dördüncü yüzyılın başlarında Doğu Roma İmparatorluğu'na sınır olan uç bölgesinde devletin kuruluşuna giden süreçte dönemin şartları içerisinde bütün yolları denedikleri sonucu ortaya çıkıyor. Henüz bir aşiret düzeninde yürüttükleri faaliyetler kapsamında sınırlarını genişletirken, Osman ve Orhan'ın yanında aşiret üyelerinden müteşekkil askerî birlikler bulunurken aynı zamanda bölgedeki fetihlerden nemalanmak isteyen gayrimüslim savaşçılar da Türk akıncılarla birlikte hareket etmeyi uygun görüyorlardı. Bütün bunların yanında tarihi olayları kronolojik olarak veren Osmanlı kaynaklarında ve hatta sonraki araştırma eserlerinde aile mensuplarının babalarının ölümü ile yönetimi ele geçirmek isteyen isyancı gençler olarak tanımlandıklarına şahit olunur. Oysa Osmanoğlu ailesine mensup bütün üyeler kuruluş aşamasında aşiret reislerinin yanında fetihlere katılmışlar ve Osmanlı genişlemesinde birinci derecede rol oynayan kişiler arasında yer almışlardı. Bununla beraber, fetihlerle birlikte toprakların genişlemesi ve nüfusun artmasına bağlı olarak gerçekleşecek olan devletleşme/kurumsallaşma sürecinde de aktif olarak rol oynamışlardı. Bu durum sonuçta gösteriyor ki, Osmanoğlu ailesi üyeleri kuruluş

⁴⁹ Leslie, L. Peirce; *Harem-i Humâyun Osmanlı İmparatorluğunda Hükkümrânlık ve Kadın*, Tarih Vakfı yay. İstanbul 1998, s. 25-26. İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, c. I, s. 122

⁵⁰ Akgündüz, Ahmet, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tablilleri*, c. 3, İstanbul 1990, s. 444.

aşamasında sadece asker/savaşçı kimlikleri ile değil aynı zamanda idareci vasıfları ile temayüz etmişler ve Osmanlı İmparatorluğu'nun kuruluşunda önemli katkılar sağlamaları dolayısıyla İmparatorluğa giden yolda aktif bir aktör olarak görev yapmışlardır. Belirtilen durumun en önemli sebeplerinden biri şüphesiz henüz devlet kademelerinde yöneticilik yapacak yetişmiş bürokrattan yoksunluk ve bunu sağlayacak eğitim kurumlarının kurulmamış olmasıdır. Bundan dolayıdır ki nemalanma arzusunda olan Müslüman ve gayrimüslim beyler dışında Kayı aşiretine mensup Osman ve sonraki yöneticilerin birinci derece yakını aile üyeleri İmparatorluğun kuruluşunda yer alan doğal üyeler konumunda olmuşlardır.

Kaynakça

- Akgündüz, Ahmet, *Osmanlı Kanunnâmeleri ve Hukukî Tablilleri*, c. 3, İstanbul 1990, s. 444.
- Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)*, (haz. Necdet Öztürk), Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000
- Anonim Tevarih-i Al-i Osman*, F. Giese Neşri (haz. Nîmet Azamet), Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi yay. İstanbul 1992
- Aşıkpaşâzade, *Osmanoğullarının Tarihi*, (Haz. Kemal Yavuz- Yekta Saraç) İstanbul 2003
- Cıld-i Evvel-i Tarîh-i Al-i Osman*, TSMK, Revan Ktb. Nu. 1099
- Doukas, *Decline and Fall of Byzantium to the Ottoman Turks* (An Annotated Translation of "Historia Turco-Byzantina" by Harry J. Magoulias) Wayne State University Press, Detroit 1975
- Emecen, F.; *İlk Osmanlılar ve Batı Anadolu Beylikler Dünyası*, "Siyasi ve Jeopolitik Dinamikler Hakkında Bazı Mülahazalar (1300-1389)" Ankara 2001
- Ercan, Yavuz; *Osmanlı Yönetimi'nde Gayrimüslimler, (Kuruluştan Tanzimat'a Kadar Sosyal, Ekonomik ve Hukukî Durumları)* Turhan Kitabevi, Ankara 2001
- Eroğlu, Haldun; *Osmanlı Devleti'nde Şehzâdelik Kurumu*, İstanbul 2004
- Eroğlu, Haldun; *Osmanlılar Yönetim ve Strateji*, Gökkuş yay. Ankara 2006
- Eroğlu, Cem; *Devlet Nedir?*, Ankara 1990
- Gelibolulu Mustafa Ali; *Kitabü't-Tarih-i Künhü'l-Abbar*, (hazırlayanlar Ahmet Uğur, Mustafa Çuhadar, Ahmet Gül, İbrahim Hakkı Çuhadar) Kayseri 1997
- Gibbons, Herbert Adams; *Osmanlı Devletinin Kuruluşu*, (Osmanlıca Mütercimi Ragıp Hulusi, İstanbul 1928'den çeviren Hüseyin Dağ), Ankara 1998
- Gregoras, "Şehzâde Halil'in Sergüzeşti" *TOEM*, c. I-3, cüz. 3, 1 Teşrin-i evvel 1326 (1328)
- Hadidi, *Tevarih-i Âl-i Osman (1299-1523)*, (haz. Necdet Öztürk), Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi yay., İstanbul 1991
- Hayrullah Efendi, *Devlet-i Âliyye-i Osmaniyye Tarihi*, c 3, İstanbul 1277
- Hoca Saadetin, *Tacü't-Tevarih* (sad. İsmet Parmaksız) Kültür Bakanlığı yay. c. I, Ankara 1979
- İbn Kemâl, *Tevarih-i Âl-i Osman*, II.Deft. (yay. Şerafettin Turan) TTK yay. Ankara 1991
- İbn Kemal; *Tevarih-i Al-i Osman*, I. Deft. (haz. Şerafettin Turan) TTK. yay., Ankara 1970
- İnalçık, Halil; *Devlet-i Âliyye, Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I*, İş Bankası Yay. Nisan 2011
- İnalçık, Halil; *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları (1302-1481)*, İSAM yay. İstanbul 2010
- İnalçık, Halil ; "Osmanlı Devletinin Kuruluşu" *Türkler 9*, Yeni Türkiye yay. Ankara 2002
- Lütfî Paşa; *Tevarih-i Âl-i Osmân*, Matbaa-i Amire, İstanbul 1341
- Neşri, *Tevarih-i Al-i Osman* (haz. Faik Reşit Unat- Mehmet Altal Köymen), TTK yay. c. I, Ankara 1992
- Öztürk, Necdet; "Rumeliye Çıkışımız", *Türklerin Rumeliye Çıkışının 650. Yıldönümü Sempozyumu*, (haz. H. Yıldırım Ağanoğlu) İstanbul 2002
- Peirce, L. Leslie; *Harem-i Humâyun Osmanlı İmparatorluğunda Hükümranlık ve Kadın*, Tarih Vakfı yay. İstanbul 1998
- Sofyalı Ali Çavuş Kanunnâmesi*, (haz. Mithad Sertoğlu) Marmara Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi yay. İstanbul 1992
- Solakzâde, Mehmet Hemdemi, *Solakzâde Tarihi* (haz. Vahid Çabuk) Kültür Bakanlığı yay. c. I Ankara 1989
- Tanerî, Aydın; *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş Döneminde Vezîr-i A'zamlık*, Ankara Üniversitesi, DTCF yay. Ankara 1974
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; "Sancağa Çıkarılan Osmanlı Şehzâdeleri", *Belâten* c. XXXVI, sayı.156, (Ankara 1975)
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı; *Osmanlı Tarihi*, TTK yay. c. I, Ankara 1994